

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет культури і мистецтв
Кафедра хореографічного мистецтва**

**ВТІЛЕННЯ КАЗКОВОЇ ТЕМАТИКИ В БАЛЕТНОМУ
МИСТЕЦТВІ**

Кваліфікаційна робота (проект)

Пояснювальна записка

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: студентка 2 курсу
13-231М групи
Спеціальність 024 Хореографія
Освітньо-професійної (наукової)
програми Хореографія
Павлова Кристина

Керівник: доцентка Рехліцька А.Є.

Рецензент:

Івано-Франківськ

2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-АНАЛІТИЧНА ОСНОВА ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ	6
1.1. Історико-мистецьке обґрунтування хореографічної композиції.....	6
1.2. Ідейно-тематична основа твору.....	9
РОЗДІЛ 2. ЛІТЕРАТУРНО-ГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ	15
2.1. Композиційно-архітектонічна побудова твору.....	15
2.2. Літературно-графічний запис хореографічної постановки...	17
2.3. Сценографія.....	22
ВИСНОВКИ	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	27
ДОДАТКИ	29
Кодекс академічної доброчесності	

ВСТУП

Актуальність проблеми. Для створення художнього хореографічного образу, мистецтво танцю стає центром об'єднання різних видів мистецтв. В будь яку епоху в ньому активно використовувались літературні сюжети та образи. Казкові сюжети, що стали основою для балетних вистав закладають в людині поняття добра і зла, темряви та світла, виховують моральні якості поціновувачів духовного багатства. Казки поєднують у собі світ реальний та уявний, вони ніби співіснують з дивом – добрі чарівники, звірі, птахи, фантастичні істоти допомагають героям казки пройти випробування, перемогти зло та досягти бажаної мети. Можливість в алегоричній формі казати про те, що перш за все хвилює у мистецтві: про вічні людські цінності, такі як любов та щастя, перемога добра над злом, мрія про прекрасне, прагнення до нього. Саме в цих якостях казки криється причина її популярності в мистецтві. Продуктом хореографічно-літературного симбіозу є поява таких відомих балетів як «Лускунчик», «Спляча красуня», «Попелюшка», «Горбоконики», «Цибулино» та багато інших.

Тема поєднання літератури та хореографії ґрунтовно вивчалась науковцями в галузі культурології, музики, хореографії тощо. Катерина Беляєва, Віктор Карпенко, Ірина Гутник, Мілена Русанова у своїх роботах надали можливість ознайомитись з тим, як балет засвоював велику літературу, про особливості побудови балетних вистав за літературними сюжетами, а також специфіку роботи хореографа над хореографічною виставою в основу якої покладено літературний твір. Однак дослідження з питань перетворення літературного твору саме казкової тематики в балетну виставу проводились недостатньо, це і зумовлює актуальність кваліфікаційної роботи (проєкту), а також формує тему: «Втілення казкової тематики в балетному мистецтві».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Розробка обраної нами тематики торкається проблем виконавського та педагогічного трактування в хореографічному мистецтві і є складовою творчої художньої компетенції майбутнього хореографа, тому вона тісно пов'язана з ініціативною розробкою кафедри хореографічного мистецтва факультету культури і мистецтв Херсонського державного університету «Формування професійно-творчих здібностей майбутніх хореографів в умовах освітнього процесу ЗВО» Також використання освітніх та навчальних програм кафедри хореографічного мистецтва Херсонського державного університету з дисциплін мистецтво балетмейстера, філософія танцю, історія хореографічного мистецтва та інших підтверджує зв'язок кваліфікаційної роботи (проєкту) з науковими програмами та, планами.

Мета. Проаналізувати та втілити тему дослідження в хореографічну розробку на основі художніх прийомів відповідних до казкової теми.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- проаналізувати теоретичний матеріал та обґрунтувати історико-мистецькі засади хореографічної композиції;
- визначити ідейно-тематичну основу хореографічної композиції;
- описати композиційно-архітектонічну побудову твору;
- розробити графічну таблицю твору з описом хореографічного тексту;
- розробити оригінальну сценографію та створити костюми.

Об'єкт дослідження. Казкова тематика у балетному мистецтві.

Предмет дослідження. Особливості втілення казкової тематики в балетному мистецтві.

Методи дослідження. Методологічною основою кваліфікаційної роботи (проєкту) є наступні методи:

- метод дослідження;
- метод аналізу;
- метод синтезу і порівняння.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в оригінальності сценічного провадження балетів казкової тематики, та розгляді питань трансформації казкового літературного твору в балетну виставу шляхом зображення його сюжету засобами художньої виразності.

Практичне значення одержаних результатів. Розробка даної теми може бути використана в освітніх та навчальних програмах кафедри хореографічного мистецтва факультету культури і мистецтв Херсонського державного університету з дисциплін мистецтво балетмейстера, філософія танцю, історія хореографічного мистецтва, як лекційний матеріал. Також матеріали можуть бути використані для роботи з дитячим хореографічним колективом при проведенні пізнавальної бесіди. Комбінації танцю можуть бути предметом вивчення на заняттях в дитячих балетних студіях.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Теоретична частина кваліфікаційної роботи (проєкту) була апробована на засіданні кафедри хореографічного мистецтва факультету культури і мистецтв Херсонського державного університету №3 03.10.2022р. Творча частина кваліфікаційної роботи (проєкту) пройшла апробацію на сценах театрів опери та балету України.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-АНАЛІТИЧНА ОСНОВА ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ

1.1.Історико-мистецьке обґрунтування хореографічної композиції.

Охоплюючи поглядом балетне мистецтво, мимоволі зупиняєш увагу на великій кількості казкових, фантастичних сюжетів. В усі часи балетмейстери надихались літературними творами, використовуючи їх сюжети та образи. «Батьком» авторського жанру літературного балету вважається Дж.Ноймайер. Він був не тільки прекрасним хореографом, а й мав чуйність і знання філолога. Свого розквіту драмбалет досягнув лише у XX столітті, хоча перша зустріч літератури і танцю відбулась ще у XIII століття у французькій віршованій легенді «Про жонглера Богоматері», то була вистава, що переважно складалась з рухів під музику. У XVI в Англії придворні хореографи використовували п'єси Шекспіра, а в епоху бароко популярністю користувались твори знаменитих поетів Торквадо Тассо та Людовіко Аріосто.

У балетних постановках часто пропускаються другорядні деталі, втім танець може відобразити ті відтінки почуттів, які неможливо сказати словами. Власне прочитання, відкриття нової творчої теми – ось чим є танцювальні вистави за мотивами класичної літератури.

Привабливість казкової тематики полягає в тому, що дає можливість в алегоричній формі підіймати питання добра і зла, любові та щастя, мрії про прекрасне, це є ті вічні цінності людського життя, які завжди хвилювали мистецтво.

Яскравим прикладом балету казкової тематики є спектакль «Лускунчик», найчарівніше з творів П.І.Чайковського, що відоме на весь світ. Найчастіше в класичних операх чи балетах існують один чи декілька яскравих номерів, за якими впізнають та гаряче люблять твір. «Лускунчик» є винятком, адже весь балет складається з номерів, які зачаровують. Це і танець феї Драже, і вальс Квітів, танці Шоколаду, Кави, Чаю та інші.

Проста дитяча казка з наївним сюжетом перетворилась на сценічну дію боротьби складних та глибоких людських почуттів, сповнену таємничості, містицизму та чарівності. Балет «Лускунчик» став справжнім символом Нового року та Різдва та за багаторічною традицією напередодні Нового року є у репертуарі різних провідних театрів світу.

«Хрещеним батьком» «Лускунчика» можна по праву вважати директора імперських театрів І.А.Всеволожського, який у січні 1890 року, після тріумфу балету «Спляча красуня», по прикладу паризької Опери, задумав створити виставу, яка б об'єднувала оперу «Іоланта» та балет «Лускунчик» в один вечір, така постановка мала стати «родзинкою» імперських російських театрів. Так, великий російський композитор П.І.Чайковський отримав замовлення на одноактну оперу і балет на дві дії. Насамперед Чайковський написав сюжет «Лускунчика», а потім плідна співпраця з видатним хореографом Маріусом Петіпа, явила світові докладний план-замовлення та балетмейстерську експозицію.

Першоджерелом відомого спектаклю стала казка німецького письменника Ернста Теодора Амадея Гофмана «Лускунчик та мишиний

король». Казка, яка побачила світ у 1861 році була написана для Марі та Фрідріха Хітцга – дітей друга Гофана. Саме вони і стали прототипами юних героїв «Лускунчика».

Складання балету було доручено досвідченому балетмейстеру, театральному діячу і педагогу Маріусу Петіпа. Чайковський дуже цінував досягнення Петіпа, радився з ним. Але музика була доволі складною для сценічного рішення, а рівень балетного театру того часу та думка балетмейстера не встигали за нею. Хвороба завадила Маріусу Петіпа завершити почате і постановку доручили іншому балетмейстеру театру – Льву Іванову.

Написання балету було закінчено протягом січня та лютого 1892 року. Перша постановка відбулася у тому ж році на сцені Маріїнського театру. Оркестром, який виконував сюїти з музики до балету «Лускунчик», керував сам композитор. Прозвучало шість номерів, з яких п'ять було повторено на вимогу публіки, яка була неймовірно вражена саме силою звучання оркестру і особливо їх увагу привернув музичний інструмент челеста - це був приголомшливий успіх. [17] Протягом тридцяти років після своєї блискучої прем'єри балет залишався в репертуарі театру. У 1929 році вийшла оновлена версія «Лускунчика» за редакцією Ф.Лопухова. Після цього балет неодноразово був поставлений на сценах світових театрів. Серед найкращих постановок увагу заслуговує версія постановника Дж.Баланчина, яку він створив у 1954 році в Нью-Йорку.

Незвичайною є версія у постановці британського хореографа М.Боурна. Вона геть не пов'язана з класичною версією балету, втім, добре відображає музику. [19].

Надалі, новатори ХХ століття – найвідоміші хореографи, презентували своє бачення лібрето і музики балету, надавали дійству більш містичного характеру, що властивий казці Гофмана. Але, незважаючи на перетворення, «Лускунчик залишається безсмертною

класикою завдяки чарівній казці Гофмана, неповторній музиці Чайковського, роботі сценографів, які зробили зимові казкові декорації. Захоплюючи серця маленьких глядачів, казка переносить їх у чарівну країну і залишається у спогадах чудовим символом новорічних свят.[19].

1.2. Ідейно-тематична основа

Тема. Казкові пригоди дівчинки Марі та зачарованого принца Лускунчика, їх боротьба зі злом.

Ідея. Зло повинно бути покараним, добро завжди тріумфує.

Надзавдання. Доброта, турбота, небайдужість та чуйність до інших, хоробрість, терпіння та віра перемагають будь яке зло та роблять людину по справжньому щасливою.

Наскрізна дія – пригоди Марі, в яких яскраво висвітлюється ідея твору.

Конфлікт. Сутичка між двома світами реальним і фантастичним, добром і злом, надією та безвір'ям, терпінням та байдужістю.

Видова спрямованість (вид хореографії). Класичний танець.

Танцювальна форма. Балет у двох діях.

Танцювальний жанр. Казковий.

Лібрето. Дія перша. Наближається чудове, чарівне свято – Різдво. В повітрі літають, невидимі для людей, феї, і бажають всім добродіям щастя та любові. У заможному маєтку Штальбаума все вже готове до свята, велике зелене диво – ялинка, прикрашена свічками, іграшками та солодощами, вона захоплює малечу, яка нарешті отримує довгоочікувані подарунки. Всі веселі та щасливі, як, раптом, у вітальні з'являється дивна людина в чудернацькому

вбранні. Це – Дросельмейєр, хрещений Марі та Фріца, дітей господаря маєтку. Він трохи дивакуватий, але його всі люблять, бо він робить ляльок. Як завжди, він приготував подарунки дітям. Цього разу це ляльки – маріонетки: Паяц, Балерина та Арап. Але Марі ображена на хрещеного, бо він всіх налякав, вона навіть не дивиться на іграшки. Дросельмейєр засмучений, але він має ще одну іграшку – Лускунчика. І, хоч він негарний та незграбний, дівчинці він подобається, вона дбайливо пригортає його до себе. Та бешкетник Фріц вихоплює в сестри потішного чоловічка, для нього він – виродок. Хлопчик необережний і ламає іграшку. Марі у розпачі, вона плаче, та добрий Дросельмейєр заспокоює дівчинку, лагодить Лускунчика та повертає господарці. Марі сповнена емоціями, вона дуже втомилася і хоча свято в самому розпалі, їй все здається химерним та лякає. Гості розходяться опівночі. Приспана добрими феями Марі, засинає. Вона міцно притискає до себе Лускунчика. Їй сниться дивний сон, який ніби відбувається наяву. Велике полчище сірих мишей оточує її та Лускунчика, але стається диво, дерев'яний чоловічок оживає, збирає іграшкове військо і захищає Марі. Військо Лускунчика хоробро б'ється але розлючені монстри дедалі щільніше оточують Марі та Лускунчика. Подолавши свій страх, Марі скидає черевик і з усієї сили кидає в злих мишей. Вона вцілила в саму гущу і тієї ж миті все зникає. Знесилена Марі втрачає свідомість. Отямившись. Дівчинка бачить Дросельмейєра в образі доброго чарівника, він розповідає про країну вічної радості та краси. На шляху до чудового світу, друзів чекають важкі випробування, серед яких – снігова завірюха. Взявшись за руки, Марі та Лускунчик сміливо кидають виклик небезпеці.

Дія друга. Місто Конфітюрнбург радо зустрічає гостей. Фея Драже та принц Коклюш в оточенні вірних підданих - солодошів та привітних лялечок – присвячують Марі у принцеси. Починається бал на якому придворні виконують «смачні» танці. Шоколад, Кава, Чай, Пряник та

Пастіла виконують свої яскраві характерні танці: Шоколад – іспанський, Кава – східний, Чай – китайський, Пряник – російський, Пастіла – французький. Володарі царства солодоців – Фея Драже та Принц Коклюш також виконують свій танок, який стає тріумфом свята...

Святкова ніч скінчилась, а з нею і чарівний сон з казковою подорожжю. Марі прокинулась, але вона ніколи не забуде прекрасну країну де добро та краса панують вічно.

Характеристика хореографічних образів надається для того, щоб актори – танцівники як найкраще зрозуміли відведену їм роль, ознайомились з внутрішнім світом свого героя, його звичками тощо. Усвідомлення образу, його сприйняття стає однією з складових успіху балету.

- **Штальбаум та його дружина:** він – радник медицини, вона – його жінка, повністю відповідає статусу дружини радника. Вони заможні, мають гарний маєток, саме в ньому і розгортаються події різдвяної ночі.

- **Марі, принцеса:** лагідна, тендітна дівчинка, дуже добра та співчутлива, вона романтична, як більшість дівчат, але її сміливості може позаздрити будь який хлопець. Вона вірить в дива, тому саме з нею вони і стаються.

- **Фріц:** брат Марі, маленький бешкетник, як будь який хлопчик, намагається все пізнати, розібрати, зламати.

- **Маріанна, племінниця:** дівчинка віку Марі, вона була серед запрошених гостей і, як всі інші, глузувала з Лускунчика.

- **Няня:** манірна, поважна жінка, вона завжди поряд з дітьми, намагається їх повчати, оберігає та жаліє їх..

- **Дросельмайєр:** хрещений Марі та Фріца, постає в образі як доброго так і лихого. Він робить ляльок, вкладає в них душу. Для дітей він добрий чарівник, який виконає будь-які їх побажання.

- **Лускунчик, принц:** дерев'яна негарна лялька, але за непривабливою зовнішністю ховається благородна душа. Він сміливий, наполегливий, щирий та відвертий. Саме ці риси, а також доброта та любов Марі оживлюють його та перетворюють на прекрасного принца.

- **Фея Драже:** прекрасна та чарівна володарка міста Конфітюрнбурга. вона ввібрала в свій образ все те, що тільки може уявити в казковій країні дівчинка Марі. Це і краса, і чарівність, добродієність, щирість. Її зовнішність, одяг, гнучкий стан зачаровують.

- **Принц Коклюш:** володар чарівного міста, красивий, добрий, всі його піддані щасливі поряд з ним бо він справедливий та мудрий правитель.

- **Король мишей:** злий, підступний монстр, таким його малює уява Марі, але прояв її сміливості все змінює, монстр перетворюється на звичайну мишу, з якою неважко справитись.

- **Паяц, Балерина, Арап:** ляльки – маріонетки, зроблені Дросельмайєром.

- **Кордебалет:** гості, родичі, слуги, маски, пажі, квіти, іграшки, солдатики і т. д.

Аналіз музичного супроводу. Музику до балету «Лускунчик» написав П.І.Чайковський – видатний композитор, диригент, музичний критик. Народився 25 квітня 1840 року у селищі при Кримсько-Воткінському заводі В'ятської губернії. Ще з ранніх років полюбив музику, вчився грати на фортепіано. Цитуючи самого композитора, можна сказати, що: «..виріс в глушині, з дитинства перейнявся невимовною красою характерних рис російської народної музики».

Композитор працював майже в усіх музичних жанрах, хоча провідними для нього були опера та симфонія. В його музиці відбивається гострий, напружений конфлікт, який часто отримує трагічну розв'язку. Це боротьба між жорстокою дійсністю та

прагненням до повноти життя та почуттів. Саме це протиборство втілюється в музиці до балету «Лускунчик» – переборення ворожих сил завдяки силі кохання. Яскрава театральність та глибокий психологізм, виразність та образність чудово передають в музиці весь зміст казки. Весь балет насичений сильними номерами, які не можливо забути – яскравий іспанський танок Шоколаду, чаруючий східний – Кава, характерний китайський танок Чаю та інших солодоців. Перлиною можна назвати «Вальс квітів», а танець Феї Драже звертає увагу своєю вишуканістю. Ну а справжньою драматичною кульмінацією сміливо можна назвати адажію.

Вальс квітів написаний у музичному розмірі 3/4.

Лад. Мажорний

Форма. Чотиричастинна

Темп. Вальсу (tempo di valce)

Загальна кількість тактів. 390 такти.

Хронометраж. 6 хвилин.

Номер розпочинається урочистим прологом за участі дерев'яних духових інструментів та арфи.

Після каденції вступає основна тема вальсу. Побудована на перекличці дерев'яної та мідної духових груп.

Друга тема проводиться струнною групою та прикрашена флейтовими трелями.

Третій епізод виконується кларнетом на тлі рухливих фігурацій струнних.

Четвертий фрагмент проводить струнна група, мелодія звучить поверх схвильованого акомпанементу.

У фіналі вальсу дещо прискорюється темп, сила звучання оркестру сягає максимуму.

Танець Феї Драже написаний у музичному розмірі 2/4, у помірному темпі (andante ma non troppo).

Лад. Мажорний.

Форма. Проста.

Загальна кількість тактів. 70 тактів.

Номер починається зі звучання контрабасу і піцикато струнних, далі з основною темою вступає челеста, виконує каденцію після чого повторюється основна тема.

Танець закінчується кодою у значно швидшому темпі.

Китайський танець – Чай має музичний розмір 4/4. Виконується в швидкому помірному темпі (*allegro moderato*).

Лад. Мінорний

Форма. Проста.

Загальна кількість тактів. 32 такти.

На початку номеру звучать контрастні дерев'яні духові інструменти: фагот та флейта, їхню перекличку доповнює піцикато струнних.

Під час другого проведення теми оркестрова фактура стає більш насиченою за рахунок рухливого акомпанементу дерев'яних духових.

РОЗДІЛ 2.
ЛІТЕРАТУРНО-ГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ
КОМПОЗИЦІЇ

2.1. Композиційно-архітектонічна побудова твору

Назва частини	Зміст
Експозиція	Всі готуються до свята, в маєтку збираються гості, всі, особливо діти, дивуються чудово вбраній новорічній ялинці. Радіють діти, бо знають, що під дивовижною красунею, їх очікує диво, вони схвильовані у передчутті отримання подарунків.
Зав'язка	З'являється чудернацький гість. Спочатку діти не впізнають його та навіть лякаються. Але під маскою

	<p>незнайомця ховається хрещений Марі та Фріца, ляльковий майстер Дросельмейєр.</p>
Розвиток дії	<p>Дросельмейєр роздає подарунки. Всі веселі та щасливі. Лише Марі ображена на Хрещеного, бо той всіх налякав. Дросельмейєр приготував ще один подарунок – дерев'яну негарну ляльку. Марі до душі припав Лускунчик. Він не красивий і інші діти сміються з нього, а Фріц навіть ламає ляльку. Але для Марі – Лускунчик найкращий. Вона у розпачі, жаліє Лускунчика, але майстер Дросельмейєр все виправляє та лагодить зламану ляльку. Свято у самому розпалі, всі веселяться. Ближче до півночі гості покидають маєток і розходяться по домівках, а втомлені діти лягають спати. Марі сниться дивовижний сон. Вона разом з Лускунчиком, який зібрав іграшкове військо, б'ється з полчищем мишей на чолі з мишиним королем. Відважні олов'яні солдатики, коники, іграшкові тварини та інші друзі Лускунчика йдуть у наступ, але сили виявляються нерівними. Настає найвідповідальніша мить бою...</p>
Кульмінація	<p>Мишина зграя оточує Лускунчика, здається, що настав кінець, але Марі набирається сміливості і жбурляє свій черевичок в саму середину полчища мишей. Все раптово зникає, а Марі втрачає свідомість. Отямившись, вона бачить</p>

	Дросельмейєра, як доброго чародія, той розповідає про чарівну країну, та важкі випробування на шляху до неї. Марі з Лускунчиком відправляються в нележку подорож крізь снігову бурю.
Розв'язка	Марі та Лускунчик дісталися чарівного міста Конфітюрнбургу, їх зустрічають володарі – Принц Коклюш разом з Феєю Драже та влаштовують на їх честь бал, по закінченню якого Марі проголошують принцесою. Марі прокидається та розуміє, що це був сон, але вона ніколи не забуде тієї чарівної пригоди.

2.2. Графічна таблиця твору та опис хореографічного тексту

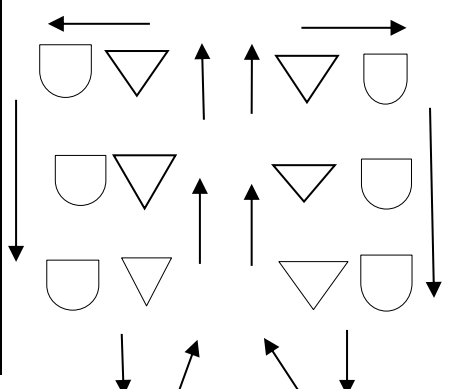
Оформлюючи таблицю графічної фіксації постановки, ми використовували загальноприйняті умовні позначки та скорочення.

Спина дівчини - - обличчя дівчини

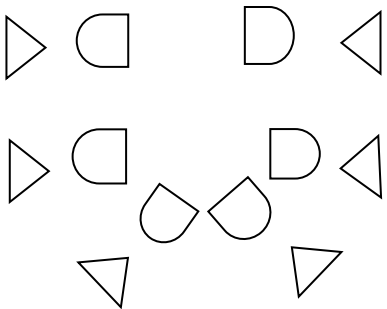
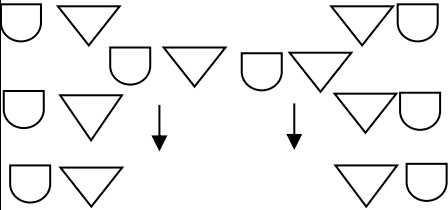
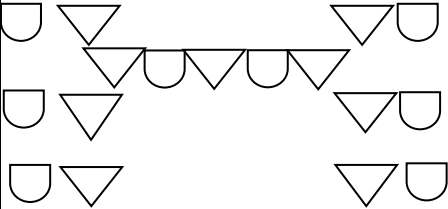
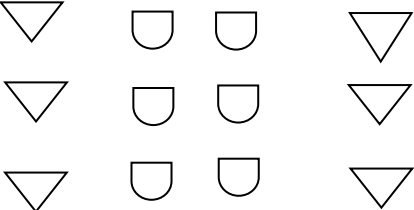
Спина хлопця обличчя хлопця

Напрямок руху

Рух по колу

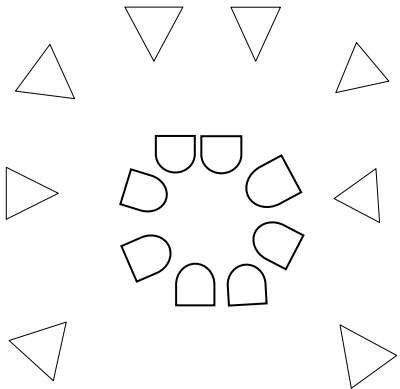
Архітек тоника	Малюнок танцю	Кількість тактів	Хореографічний текст
Експозиція		1-10 т.	На сцені шість пар роблять переміщення та розташовуються у півколо

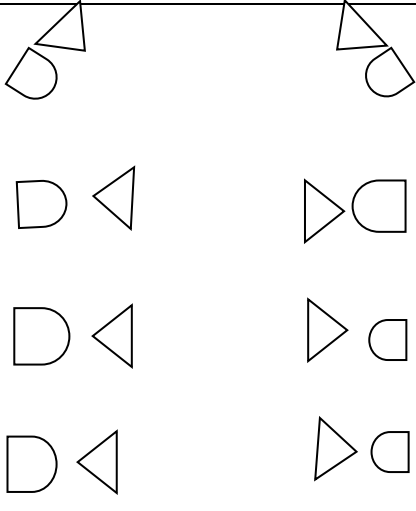
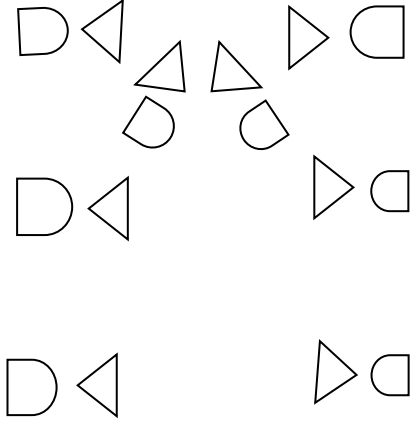
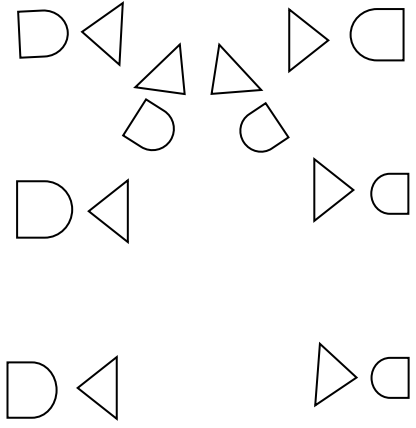
Зав'язка

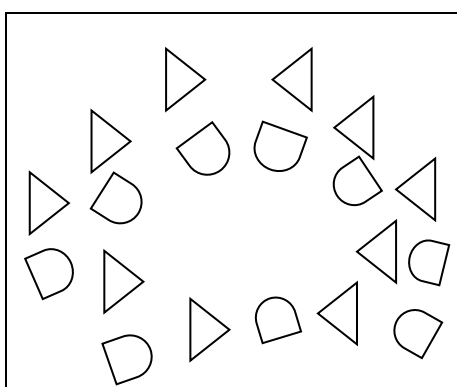
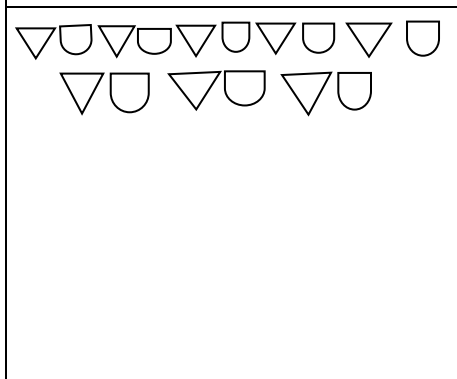
	11-30 т.	У півколі роблять комбінації. Розходяться на дві лінії
	31-50 т.	Три пари в лініях виконують комбінацію. Дві пари виконують сольну партію.
	51-70	До соліруючих пар приєднується ще один хлопець, виконують комбінацію. Пари в лініях завмирають в позах.
	71-80	Соліруючі пари завершують комбінацію та покидають сцену через першу кулісу. 3 пар в лініях відокремлюються дівчата виконують комбінацію в центрі.

	81-110	<p>Дівчата приєднуються до партнерів.</p> <p>Виконують комбінацію.</p> <p>З першої куліси виходять дві дівчини, в центрі виконують комбінації.</p>
	111-130	<p>Соліруючі дівчата просуваються вперед і завмирають в позах. З останньої куліси виходять два хлопці виконують сольні партії в центрі, приєднуються до дівчат. Пари в лініях стоять у позах.</p>
	131-160	<p>Пари розходяться на півколо виконують комбінацію. По центру соль партію виконують дві дівчини. Їх партнери залишаються на авансцені у позах.</p>

Розвиток дії

	161-190	<p>Дівчата збираються в центрі в коло, виконують комбінації.</p> <p>Хлопці утворюють навколо них півколо, виконують комбінацію.</p>
	191-210	<p>Дівчата вертаються до партнерів, кружляють по колу у вальсі. Дві пари покидають сцену через перші куліси праворуч та ліворуч.</p>
	211-230	<p>Розходяться в малюнок, продовжують виконувати вальсові кроки.</p>
	231-250	<p>Повторюють попередню комбінацію.</p>

	251-270	<p>Пари розходяться на лінії виконують комбінацію. В цей час спочатку з лівої останньої куліси, а потім з правої останньої куляси вихдять пари і рухаючись по діагоналі виконують комбінацію</p>
	271-290	<p>Пари в лініях завмирають в позах. Пари в центрі виконують комбінаці.</p>
	291-330	<p>Соліруючі пари повторюють комбінацію і всі починають рухатись, утворюючи новий малюнок.</p>

Кульмінація		331-360	Виконують комбінацію. Рухаючись вальсовим кроком перебудовуються у дві лінії.
Розв'язка		361-390	Виконують стрибки та фінальну комбінацію.

2.3. Сценографія

Сценографія. Перша дія балету розгортається в маєтку Штальбаума. Високі вікна на задньому плані, вишукані порт'єри на підв'язках, елементи багатого декору (картина в золоченій рамці, старовинний годинник, затишний камін) свідчать про заможність родини.

Для створення святкового настрою, та розуміння, що це саме Різдво, використовується головний елемент свята – прикрашена ялинка. Різнокольорові гірлянди, свічки, шари, сніжинки надають декорації образності. Важучі понад тону і маючи рухливі металеві конструкції, в потрібний момент декорація збільшується. Вона займає центральне місце на сцені, але завдяки правильній **світловій партитурі** (розміщенню світлових приладів, контрастності освітлення заднього та переднього плану), увага глядача прикута до виконавців. На початку дії атмосфера свята створюється завдяки яскравому освітленню, для цього використовують більше ніж сімсот освітлювальних приладів.

Розвиток подій наближує північ, освітлення змінюється, набуваючи містичності та загадковості. Це досягається завдяки майстерній роботі освітлювача, який створює ефект «блакитної години», тобто сцена освітлюється ніби місячним сяйвом, занурюючи сценічний простір в темно-сині кольори. При цьому авансцена залишається яскраво освітленою, за для виділення дійових осіб.

Протягом першої дії декорації та освітлення залишаються незмінними. (Додаток Б).

Друга дія балету розгортається в чарівному місті Конфітюрбург. Задник сцени оформлений у вигляді масштабної панорами магічного міського пейзажу, це створює ефект простору та відчуття театру просто неба. Будинки та їх дахи ніби витягнуті, саме як архітектура епохи романтизму, в яку і був поставлений балет. Куліси виконані у вигляді елементів дивовижної природи (райські птахи, загадкові, чудернацькі рослини), що створюють арку, обрамляючи краєвид, намальований на заднику сцени, ніби приховуючи від допитливих очей неprisвячених у таємницю.

За логікою подій подальше дійство відбувається на світанку, тому декорації виконані в рожево-фіолетовій кольоровій гамі. Велика рожево-помаранчева пляма на задньому плані масштабної панорами - схід сонця, що символізує закінчення випробувань та початок нового світлого життя. **Світлова партитура** відповідає заданій палітрі. Задник освітлюється більш темними холодними кольорами (синій, фіолетовий, ультрамариновий), створюючи повітряну перспективу. Поступово, від заднику до авансцени світло набуває більш теплих відтінків, передаючи відчуття вранішнього сонця. (Додаток В).

Ескізи костюмів. В першій дії Марі одягнена як звичайна дівчинка, яка вбралась до свята. Біла сукня з мереживною спідницею кльош. Рукав довгий з мереживним воланом. Горловина сукні оброблена мереживною призбираною стрічкою. Сукня прикрашена широкою

атласною стрічкою блакитного кольору. Для зручності танцювання для спідниці використовується легка тканина, що добре тягнеться. Таке виконання костюму дозволяє танцівниці вільно рухатись. Волосся танцівниці зібрано на потилиці у вузол. Зачіска прикрашена атласною блакитною стрічкою. Взуття танцівниці – пуанти. (Додаток Г).

У другій дії, коли Марі виголошують принцесою, вона одягнена у білу пачку. Ліф - на підкладці, прикрашений стразами, вишивкою. Спідниця виконана з семи шарів тюлю на вставках. Для регуляції розміру та зручності при танцюванні на пачці використовуються спеціальні застібки та шнурівка. Зачіскою слугує зібране у вузол волосся, закріплене на потилиці. На голові танцівниці – діадема. Взуття – пуанти.(Додаток Д).

Костюм Лускунчика дуже схожий на мундир солдата. Чоловічий балетний колет червоного кольору. Коротка куртка з білими нашивками, що імітує петлиці. Низ костюму – червоне трико. (Додаток Д).

ВИСНОВКИ

Охоплюючи поглядом балетне мистецтво, слід відмітити наявність великої кількості казкових, фантастичних сюжетів. Беручи за основу літературні твори, видатні балетмейстери створювали прекрасні, шедевральні балетні постановки. Актуальність теми кваліфікаційної роботи (проєкту) була зумовлена недостатністю досліджень перетворення літературного твору саме казкової тематики в балет.

Прикладом балетної вистави за казковим сюжетом може слугувати балет «Лускунчик. З часів першої прем'єри і до сьогоднішнього часу він з успіхом ставиться на сценах всіх світових театрів. Сучасні балетмейстери із задоволенням використовують балет, привносячи нововведення, змінюючи сюжет, місце дії, використовуючи сучасну хореографію. Але одне залишається незмінним – це безсмертна, дивовижно прекрасна, чаруюча музика Чайковського. Переборення ворожих сил завдяки силі кохання, глибокий психологізм, виразність та образність повністю передають зміст казки в музиці.

Аналізуючи балетну виставу ми визначили, що казкові пригоди дівчинки Марі та зачарованого принца Лускунчика, їх боротьба зі злом є провідною темою балету, а ствердження того, що зло повинно бути покараним, добро завжди тріумфує, складає ідею твору.

Перш ніж розучувати балетні партії своїх героїв, танцівники вивчають характер, темперамент, звички притаманні персонажам. Для цього надається детальна характеристика хореографічних образів.

Розробка архітектоніки твору визначає логічний перехід одного компонента в інший, покращує сприйняття постановки в цілому. Цьому також сприяє ознайомлення з лібрето, яке передає сюжет вистави.

Для зручності, всі переміщення на сцені, а також їх опис, записані у таблицю та графічно зображені загально визначеними позначками та скороченнями.

Образності виставі надають декорації, освітлення, чудові костюми. Перелічені компоненти входять до поняття сценографії.

Все вище перелічене складало завдання, які ми ставили для дослідження казкової тематики в балетному мистецтві, що і було метою кваліфікаційної роботи (проєкту). Виконавши завдання, ми досягли мети і тим самим завершили роботу над кваліфікаційним проєктом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1 Базарова Н. Классический танец. Л.: Искусство, 1975.
- 2 Базарова Н., Мей В. Азбука классического танца. Л.: Искусство, 1883.
- 3 Ваганова А. Основы классического танца. Л.: Искусство, 1980.
- 4 Захаров Р. В. Искусство балетмейстера. Л., 1954.
- 5 Захаров Р. Слово о танце. М. Молодая гвардия, 1979.
- 6 Захаров Р. Сочинение танца М.: Искусство, 1983.
- 7 Костровицкая В. Сто уроков классического танца Л. Искусство, 1981.
- 8 Мессерер А. Уроки классического танца. М.: Искусство, 1967.
- 9 Смирнова М . Основные элементы классического танца. М., 1979.
- 10 Смирнов И. Искусство балетмейстера. М.: Просвещение, 1986.
- 11 Тарасов Н. Классический танец. М.: Искусство, 1981.
- 12 Уральская В. Рождение танца. М., 1974.
- 13 Шариков Д. Мистецтвознавча наука хореографія як феномен художньої культури. Історія та художня практика хореографічної культури. К., 2013.
- 14 Шариков Д. Мистецтвознавча наука хореографія як феномен художньої культури. Філософія балету та онтологія танцю. К., 2013.
- 15 Шариков Д. Класифікація сучасної хореографії. Напрями. Стили. Види. К., 2008.
- 16 Эльяш Н. Образы танца. М.: Знание, 1971.

- 17 Балет сказка «Щелкунчик» URL:
<https://mylandrover.ru/uk/body/balet-skazka-shchelkunchik-kratkoe-soderzhanie-vse-chto-vy-hoteli-znat.html>
- 18 Беляева Е. Как балет осваивал большую литературу. Петербургский театральный журнал. URL: <http://ptj.spb.ru/archive/81/walk-with-classics/kak-balet-osvaival-bolshuyu-literaturu/>
- 19 Детские спектакли. URL: <https://soundtimes.ru/detskie-spektakli/shchelkunchik>
- 20 Русанова М.О. Казка як літературна основа хореографічних творів. URL: <https://molodyivcheni.ua/index.php/journal/article/view/224>

ДОДАТКИ

Додаток А

Комбінація 1

У парах три звичайних кроки з правої ноги у діагональ водночас згинання корпусу, останній крок у *demi plié*

Те ж саме робимо і з лівої ноги, після *demi plié* відкривання правої ноги через не виворітне *passé* на 90 градусів з скороченою стопою та вихід у коліно на правій нозі, тулуб у зігнутому положенні.

Після положення у коліно, підйом на ліву ногу та два кроки назад. Зафіксувати положення на двох ногах, хлопці руки за спиною, дівчата права рука на плечі у хлопця, а ліва на руці у партнера.

Комбінація 2

Два припадання на ліву ногу, *sissonne ferme* в *epaulement efface*, два звичайних кроки та відкривання лівої ноги через *passé* вище 90 градусів на *plié*, стрибок *pasdebasque*, руки через підготовче положення віднімаються у 3 позицію та при приземленні закриваються за спину.

Два припадання на праву ногу, стрибок на правій нозі, ліва у положенні *passé* один оберт при стрибку. Руки: права у 3 позиції, ліва у 2 позиції.

Комбінація 3

Довгий крок з правої ноги у діагональ, ліва нога підтягується повільно по підлозі до правої (руки: ліва у 3 позицію, права у підготовчій). Те ж саме виконуємо з лівої ноги. Крок з правої ноги, *grand*

batment зі стрибком та перегином тулуба назад (руки: у 2 позиції). Дівчата залишились у 4 арабеску, хлопці піднімають дівчат до гори на витягнуті руки, та проносять їх уперед на три кроки.

Комбінація 4

Дівчата відкривають праву ногу вперед, положення *pointe*, на опорній лівій нозі перегин тулуба назад та повернення у рівне положення (руки: через 2 позицію закриваються у 3 позицію та повертаються у 2 позицію). Перехід на праву ногу, ліва у положенні *pointe* назад. Перехід на ліву ногу, кладемо її на підлогу та сідаємо на неї, права витягнута вперед. Виконуємо перегин тулубу до робочої ноги з руками у 3 позицію, через *round* закриваємо праву ногу під себе та піднімаємося на дві ноги через 3 *pourdebrass*. Усі дівчата звичайним бігом з пів кола зміщуються у дві лінії. 2 позиція ніг, вихід на пів пальці з руками у 3 позиції, *grandplié* по 2 позиції залишаючись на пів пальцях руки закриваються навхрест перед собою. Поворот *soutenu* за правою ногою, руки у 3 позиції. Перегини тулубу в право та ліво 4 рази з руками у 3 позиції.

Комбінація 5.

Комбінація у лініях з переміщеннями.

Стрибок на правій нозі, ліва до сторони у рівному положенні, а права на *passé* (руки: ліва у 2 позиції, права у 3 позиції). Два кроки вперед та виконання того ж самого стрибка, тільки в оберті з нахиленим корпусом до рівної ноги, руки тримаються за ногу. *Grand battment* лівою ногою вище 90 градусів з перегином тулубу назад, руки в 2 позиції. Поворот *soutenu* за правою ногою та виконання *leve* 4 рази по 2 позиції. Повтор комбінації з лівої ноги та з просуванням вперед.

Комбінація 6.

Чотири звичайних кроки у діагональ закінчити у *demi plié* по другій позиції в руках кинжал. *Pas soubresaut*, *grandbattment* правою ногою на 180 градусів з опорною ногою на *demiplié*, права рука з

кинджалом вперед, два кроки та *sissoneferme* з руками у 3 позиції. Повторити комбінацію ще один раз, поворот *soutenu* та закінчити випадом на ліву ногу. *Jeteentrelace*, *pasballate* з правої та лівої ноги. *Sissoneouverte* на 90 градусів.

Комбінація 7

4 такти виконання імпровізаційної битви з кинжалами у парах.

Повстанці: вхід у партер на лівій нозі з обертом на підлозі руки за головою, стрибок на правій нозі, ліва нога робить *grandround* на 90 градусів, руки у 3 позиції.

Імперці: в цей час стрибок з обертом на лівій нозі, права на *passé*. Падіння на праву ногу вниз з руками через 3 позицію.

Всі роблять стрибок у діагональному положенні з приземленням на дві ноги, права на *demiplié*, ліва рівна (руки у 3 позиції). Такий самий стрибок, тільки зі зміною ракурсів з лівої та правої ноги у парах 8 тактів. Бідуйнський в парах, імпровізована битва 4 такти в діагональному положенні.

Комбінація 8

Tourchine у парах зі зміною ліній, руки у 3 позиції. *Renverse* з правої ноги та лівої, біг у парах на *demiplié* з руками за спиною. *Sissoneferme* зі зміною у парах. Стрибок на правій нозі у перед, ліва в положенні *attitude* (руки: права у 3 позиції, ліва у підготовчому). Те ж саме виконуємо з лівої ноги та закінчуємо поворотом *soutenu*.

Додаток Б

Додаток В

Додаток Г

Додаток Д

Додаток Ж

